

ביאורים

יד) חביב אדם שנברא בצלם . . שנאמר כי בצלם אלקים עשה את האדם

צריך ביאור: הפירוש הפשוט בזה הוא ש"חביב אדם" קאי על אומות העולם (כנראה מן הכתוב שמסתייע ממנו — המדבר בכריאת אדם הראשון), ולכאורה הרי זה בסתירה למה שאמרו רז"ל²⁰⁵ "אין אומות העולם קרוין אדם". והביאור בזה:

בתחלת הבריאה הי' הענין ד"צלם אלקים" גם באומות העולם, אבל מזמן מתן תורה והלאה, שאז הי' "ובנו בחרת מכל עם ולשון", שהכוונה בזה ל"גוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם"²⁰⁶, נמצא ענין זה בישראל בלבד²⁰⁷. והכוונה ב"חביב אדם" היא²⁰⁸ לכני ישראל²⁰⁹.

חביב אדם שנברא בצלם

המפרשים כתבו²¹⁰, שחביב אדם קאי על בני אדם בכלל, גם בני נח. והתנא מלמדנו, שיהודי צריך להשפיע על אינו-יהודי לקיים מצוות בני נח²¹¹, על ידי זה שיסביר לו את חביבותו, שנברא בצלם, שלכן "מוטל עליו לעשות רצון קונו". והנה, גם לפי פירוש זה מובן ש"אדם" כולל גם יהודי²¹², שפשיטא שנברא בצלם. וזה מתאים עם פירושו של כ"ק מו"ח אדמו"ר²¹³, ש"חביב אדם" קאי על הנפש השכלית שבכללות המין האנושי, ו"חיבה יתירה" קאי על הנפש השכלית שבישראל, שבחינת "צלם" זו נעלית מה"צלם" של כללות המין האנושי (כדלהלן). אולם, מזה גופא שב"צלם" ישנו צד-השווה בין יהודי לאינו-יהודי, מובן, שגם ה"צלם" שביהודי הוא בשביל עבודתו עם בני נח וכחלק מהם. והיינו, שגם בעבודה זו נוגע לא רק העובדה שבן נח נברא בצלם, שלכן עליו לעשות רצון קונו, אלא גם שישנה בחינת צלם ביהודי. ויש לשאול: איזה קשר יש בין חיובו של בן נח לעשות רצון קונו מפני שנברא בצלם לעובדה שגם ליהודי יש חביבות זו. ויש לומר הביאור בזה:

ההבדל בין ה"צלם" של יהודי לבין ה"צלם" של אינו יהודי הוא, שבנפש השכלית של יהודי נרגשת עדינות רוחנית, ואילו בנפש השכלית של אינו-יהודי ההבנה היא מגושמת. וכמבואר לגבי לימוד חכמות חיצוניות, שהם מביאים את האדם לידי ישות וגסות²¹⁴. וסיבת ההבדל היא, שכן השכל של הנפש השכלית הוא

205) יבמות סא. א. 206) תניא פמ"ט. 207) ובדוגמת מארז"ל (שמו"ר פט"ו, יב) משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, ואעפ"כ "משבחר ביעקב ובניו" הנה ישראל (בלבד) מונין ללבנה (סוכה כט, א). 208) ראה מד"ש בשם הרח"ו ז"ל. ד"ה חביב אדם ת"ש, תש"ב ותש"ג. 209) משיחת ש"פ אחר"ק תשכ"ח — על פי רשימת השומעים בלבד. 210) תויו"ט. 211) ראה רמב"ם הלכות מלכים פ"ח ה"י. 212) ראה תויו"ט ומד"ש, שיש מפרשים שקאי רק על ישראל, בהתאם למארז"ל (יבמות שם) אתם קרוין אדם. 213) ספה"מ תש"ב עמ' 105. 214) ד"ה ויאמר משה תש"ט (הא' פ"ב).

ביאורים

בעניני העולם, שענינם הוא ישות ומציאות²¹⁵, ולכן נוצר גם בשכל הרגש של ישות, והרגש זה אינו נותן מקום להתמסר כדבעי לדבר שמעל לאדם. ואילו ליהודי יש גם נפש אלקית, שנעלית מעניני העולם, והיא פועלת ביטול אף בנפש השכלית שבו. לפי זה יש לבאר איך שפירוש זה מרומז במשנתנו:

הכוונה ב"חביב אדם שנברא בצלם" היא, שחביבות האדם באה מזה שנברא בצלם; ו"חביבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם" היינו חביבה נעלית יותר, חביבה עצמית, שמשום חביבה זו בראו אותו בצלם (הבריאה בצלם היא תוצאה של החיבה יתירה). וזהו ההבדל בין ה"צלם" שביהודי ל"צלם" שבאינו יהודי: חביבותו של בן נח היא מצד הצלם, נפשו השכלית, ואילו לגבי יהודי, הנה מפני שהוא חביב לכן נתנו לו את הצלם^{אנשי החכמה}. להיותו יהודי, וחביבה יתירה נודעת לו, לכן נברא בצלם, נתנו לו את הנפש השכלית. ודוקא אז הנה השכל (גם) של נפש השכלית היא בשלימות (יש בו טבע הביטול).

לפי זה יש לומר, שלכן נוגע לאינו-יהודי גם זה שיהודי נברא בצלם, שכן בן נח חייב לדעת, שהשלימות של הצלם שלו תלוי בצלם של יהודי. שהרי נפשו השכלית עלולה להביאו לישות וגסות; והוא זקוק להשפעתו של יהודי, שאצלו הנפש השכלית היא בשלימות.

לפי זה יש לבאר גם מה שכתב הרמב"ם²¹⁶, שבני נח צריכים לקבל את שבע המצוות שלהם "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה", ולא מפני "הכרעת הדעת", שיש לדקדק בזה: מפני מה קשור קיום מצוות בני נח עם מתן תורה. ועל פי הנ"ל יש לומר, שכדי שעבודתו של אינו-יהודי בקיום המצוות שלו תהי' כדבעי, אי אפשר לו להסתמך על הכרעת הדעת שלו, כי נפשו השכלית עלולה להביאו לישות; ולכן צריך הדבר להיות קשור עם יהודי, שנפשו השכלית היא בשלימות. שלימות עבודתו של אינו-יהודי תלוי בקיום מצוותיו מפני ציווי הקב"ה בתורה, הוא מקיים אותן כתוצאה של הגילוי של מתן תורה, שאז קבלו ישראל את חביבותם העצמית (שנקראו בנים למקום וניתן להם כלי חמדה)²¹⁷.

חביב אדם שנברא בצלם

המפרשים מסבירים שכוונת משנתנו היא "להיישר לכל באי עולם (אף לבני נח) .. להמשיך לבם אל רצון קונם", בידעם שנבראו בצלם²¹⁸.

לפי זה יש לבאר את הקשר של מאמר זה לבעל המאמר — רבי עקיבא: כדי להדגיש את מעלתם של בני נח, נאמר מאמר זה על ידי רבי עקיבא דוקא, שהי' בן גרים²¹⁹. פירוש: גר שנתגייר נבדל ופרוש מאומות העולם עוד יותר מאשר מי שנולד יהודי, שלא הי' שייך מעולם לאומות העולם, ועד כדי כך, שאסור אפילו להזכיר לו שבעבר הי' שייך לאומות העולם ("זכור מעשי אבותיך"²²⁰), היינו שלילת

215 ראה ד"ה ויאמר משה שם פ"ג. 216 הלכות מלכים שם הי"א. 217 לקו"ש חט"ו עמ' 58.

218 רע"ב. 219 ראה הקדמת הרמב"ם לספר היד: יוסף אביו גר צדק הי'. 220 ב"מ נח, ב.